

Témavezetői értékelés Kökényesi Nikoletta pályázatáról

Kökényesi Nikoletta doktorjelölt az előző tanév végén fejezte be doktori tanulmányait a Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Karának Irodalomtudományi Doktori Iskolájában. Eddigi munkájáról és annak eredményeiről a következő összefoglaló értékelést adhatom.

Kökényesi Nikoletta a tudományos kutatás iránt elkötelezett, igen szorgalmas fiatal kutató, aki jól halad PhD-értekezésének befejezése felé. Egyre inkább elmélyed a stilisztika és a retorika klasszikus és modern szakirodalmában (a magyaron kívül angol nyelven is olvas), és mint korábbi politológia szakos hallgató jól ismeri kutatási témájának társadalomelméleti hátterét is.

Kökényesi Nikoletta készülő disszertációjának témája a magyarországi nyomtatott sajtóműfajainak stilisztikai, retorikai vizsgálata, különös tekintettel az országos napilapokban megjelent, illetve ismertett politikai beszédekre. Ez a téma stilisztikai, médiaelméleti stb. vonatkozásai miatt interdiszciplináris kutatási területnek tekinthető. A doktorjelölt a téma feldolgozásában statisztikai módszereket is alkalmaz, és ez erősíti a kapott eredmények megbízhatóságát.

Az elmúlt években a pályázó eredményesen folytatta a kijelölt sajtóműfajok tartalmi, szerkezeti és statisztikai feldolgozását, továbbá a kérdéskörre vonatkozó szakirodalom olvasásával, dokumentálásával szélesítette szakmai tájékozottságát. E kutatásai a stilisztikai kérdéseken kívül médiaelméleti és textológiai vonatkozásokra is kiterjedtek.

A készülő disszertáció szerzőjével témavezetőként majdnem heti rendszerességű kapcsolatban állok, munkáját folyamatosan ellenőrzöm és tanácsokkal segítem. Az a határozott véleményem, hogy a kutatás jól halad a doktori értekezés elkészítése és megvédése felé. Minthogy azonban a kutatás jellege olyan, hogy nagy terjedelmű korpuszt kell kvantitatív és kvalitatív módon áttekinteni, a munkálat időigényes, az anyagfeldolgozás legalább még egy évi folyamatos munkát tesz szükségessé. Ennélfogva különösen fontos, hogy a most megpályázott anyagi támogatás elnyerésével a disszertációján dolgozó szerző mentesüljön az egyéb munkavállalás kötelezettségétől, amely nyilvánvalóan késleltetné a dolgozat befejezését.

Kökényesi Nikoletta kutatásának tárgyát, az alkalmazott módszereket és a várható eredményeket – a pályázat részeként benyújtott tématerve alapján – röviden az alábbiakban foglalhatom össze.

A készülő disszertáció tárgya a magyar sajtóműfajok stilisztikai és retorikai változásainak áttekintése 1990 és 2011 között. Fő célja az, hogy bemutassa a rendszerváltás utáni sajtóműfajok sajátosságait a négy országos napilap politikai cikkeinek és különösen az azokban idézett és ismertetett ünnepi beszédeknek a tükrében. Az ugyanakkor és ugyanarról elhangzott kormánypárti és ellenzéki beszédek elemzése nem csupán stilisztikai és retorikai, hanem médiaelméleti és politológiai megállapításokra is módot nyújt. Ennek ellenére a most folyó kutatás elsősorban nem ezekre a tartalmi vonatkozásokra irányul, hanem arra, miképpen tükröződnek az ezredforduló korának politikai törekvései a nyelvhasználatban, a publicisztikai stílusban és a beszédszerkesztésben. Minthogy a retorika és a stilisztika inter- és multidiszciplináris tudomány, a felvetődő kérdések is inter- és multidiszciplináris megközelítést igényelnek.

A cikkek elemzése alapján a dolgozat írója arra a következtetésre jut, hogy az 1990-es években megjelent cikkek retorizáltsága magasabb fokú, mint a napjainkban írottaké. A beszédek és az azokról számot adó tudósítások egybevetésével azt is megvizsgálja, milyen mértékben követik az újságcikkek az adott beszéd retorikai felépítését, milyen retorikai eszközöket emelnek ki az elhangzott szövegből, vagy milyen új elem jelenik meg a cikk szövegében. Ez a vizsgálat többek között arra is irányul, hogy a modern szövegek milyen mértékben követik szerkezetükben az antik retorika által kialakított formákat. Az egyik legfontosabb kérdés, amely a vizsgálat során megválaszolásra kerül, hogy mely stilisztikai és retorikai eszközök azok, amelyek a modern kori politikai szövegekben és ezáltal a sajtóban is jelen vannak. A vizsgálat elvégzése során arra is választ kaphat a disszertáció olvasója, hogy milyen változások történtek a vizsgált időszakban, a rendszerváltás óta lefolyt több mint két évtizedben. A szövegek ilyen szempontú mélystruktúra-vizsgálata során kimutathatóvá válik, hogy egy-egy napilap, illetve egy-egy politikai személy stílusa, retorikája hogyan változott a vizsgált időszakban.

A készülő disszertáció egyik tartalmi újdonsága abban fedezhető fel, hogy kiterjed a nyomtatott és az online sajtó viszonyára is. Többek között azt vizsgálja, hogy az újságcikkek változatlanul kerülnek-e át az online verzióba, vagy javított, átszerkesztett szöveg kerül fel az internetre. Az elemzés során a nyomtatásban megjelent cikkeket összehasonlítja az online formában megjelent cikkekkel. A nyomtatott cikkek szövegét szóról szóra egybeveti az online kiadás szövegével, figyelme kiterjed a címadásra, tördelésre, az újságcikk tipográfiai megjelenésére is. Az eredményeket napilaponként külön-külön ismerteti.

A kutatásban alkalmazott módszerek közül ki kell emelnem a kvantitatív módszer fontosságát. A kvantitatív stilisztikai elemzés alapjaival a készülő disszertáció szerzője azon a speciális kollégiumon ismerkedett meg, amelyet a 2006/07. tanév tavaszi félévében tartottam. A sajtónyelvi korpusz kvantitatív elemzésében abból az elvből indul ki, hogy „a szöveg alatti nyelvi szintek elemeinek mennyiségi leírása jellemezheti a sajtónyelvet nyelvi gyakoriság szempontjából, de jellemzi a sajtónyelvi szövegeket is, hogy milyen elemek, milyen eloszlásban és mennyiségben fordulnak elő benne. A szöveget a közvetlenül alatta levő nyelvi szint, azaz mondatainak adatai jellemzik leginkább”. Ennek megfelelően a vizsgálati korpuszt alkotó cikkeket elsősorban a mondattani sajátosságok szempontjából veti alá kvantitatív elemzésnek (mondathosszúság, mondat- és szövegszerkesztettség, a mondategységek és a mondategységek aránya, az ún. szerkesztettségi mutató stb.).

A statisztikai módszer alkalmazása erősíti a szövegek elemzéséből levonható következtetések hitelét, egyben azonban igen megnöveli a kutatásra fordítandó idő nagyságát is. Többek között ez az oka annak, hogy a gyűjtött anyag feldolgozása még legalább egy évi munkát kíván, feltéve hogy a szerzőnek továbbra is ez maradhat a fő elfoglaltsága.

Mindhárom kijelölt fejezet tervezetével és a munka ütemezésével egyetértek, azt reálisnak, megvalósíthatónak tartom. Erre való tekintettel és a kutatási téma fontosságának tudatában **a leghatározottabban támogatom Kökényesi Nikoletta pályázatát a predoktori ösztöndíj elnyerésére**. Személyében a Doktori Iskola Tanácsa olyan kutatót részesíthet támogatásban, aki – a pályázók közül tudtommal egyetlenként – interdiszciplináris területen munkálkodik. Az ösztöndíjnak részére való odaítélése biznyságul szolgálhatna arra, hogy a miskolci irodalomtudományi iskola nem zárkózik el az irodalom- és a nyelvtudomány határterületén kibontakozó kutatások támogatásától sem.

Miskolc–Budapest, 2011. október 22.

Kemény Gábor egy. tanár,
az MTA doktora (nyelvtudomány)